

“PROBEER ALTIJD HET HÉLE KIND TE ZIEN!”

Alle leerkrachten en IB'ers hebben tijdens hun loopbaan meer of minder te maken met leerlingen met internaliserend gedrag. De grootste uitdaging is om dit gedrag te herkennen en vervolgens een goede bijdrage te leveren aan het hulpverleningsproces.

“Het grootste probleem bij het signaleren is dat het om stille, onopvallende leerlingen gaat. Maar niet alle stille leerlingen hebben te maken met internaliserend gedrag”, zegt psychotherapeut Veerle van den Noortgate.

Wat is internaliserend gedrag?

“Als er bij kinderen allerlei stressvolle gebeurtenissen op hun pad komen, bijvoorbeeld uit het gezin of hun omgeving, en hun beschermingsmechanismen werken niet voldoende, dan kunnen ze externaliserend gedrag gaan vertonen. Denk aan plotseling heel boos of opstandig worden. Maar de omgekeerde reactie is internaliserend gedrag vertonen. Dan sluiten ze zich af van hun omgeving en ‘imploderen’ als het ware. Deze laatste reactie is zorgelijk, omdat die aanvankelijk moeilijk te signaleren is, want het kind valt juist niet op in de groep waar het zich van afsluit. Bijkomend effect is dat er ook een stukje van het zenuwstelsel wordt afgesloten, waardoor een kind in een shut-down kan terechtkomen waarin niets meer lukt of helpt. Ze

belanden dan in een neerwaartse loop die serieus moet worden behandeld.

Er zijn meerdere oorzaken voor dit gedrag. Het kunnen kind-eigen factoren zijn, maar ook voortkomen uit de directe omgeving. Denk aan ruzie of een scheiding van de ouders, of gepest worden in de buurt of op school. Op de dagbehandeling zien we geregeld kinderen met niet-herkende leerproblematiek. Daarmee komt internaliserend gedrag maar zelden alleen. Het kan voorkomen in relatie tot bijvoorbeeld overprikkeling, ADHD, faalangst, dyslexie, hoogbegaafdheid, hoogsensitiviteit of een motorische stoornis.”

Hoe kun je internaliserend gedrag herkennen?

“Een leerkracht heeft gemiddeld met 25 leerlingen te maken die allemaal op hun eigen manier aandacht nodig hebben. Daar zitten ook flink wat stille kinderen tussen, die bijvoorbeeld van nature wat verlegener of introverter zijn dan andere kinderen. Daar is op zich weinig mee aan de hand, tenminste als je ze er geregeld bewust en actief bij betrekt. Maar bij internaliserend gedrag doen kinderen vaak ook nog eens extra hun best om goed mee te doen en te presteren. Dat maakt het nog lastiger om hen te signaleren in de groep. Laat staan dat je je er als leerkracht zorgen om maakt. Toch zijn er duidelijke signalen waar te nemen. Bij een kind

Bij internaliserend gedrag doen kinderen vaak extra hun best om goed mee te doen en te presteren. Dat maakt het nog lastiger om hen te signaleren in de groep.

met internaliserend gedrag is het lastig om er echt contact mee te hebben. Je kunt ze niet makkelijk bereiken of ontmoeten, want ze sluiten zich sterk af voor hun omgeving. Soms zie je het ook aan hun doffe ogen. Die gaan niet twinkelen als er iets leuks gebeurt. Zoiets herken je niet de eerste dag. Dan heb je als leerkracht met meer stille kinderen te maken. Maar als je na een paar weken nog steeds het gevoel hebt als leerkracht of IB'er dat een kind op een eilandje leeft en nauwelijks contact met klasgenoten of met jou maakt, dan is het goed om in actie te komen. Overigens leidt een continu hoog stressniveau bij deze kinderen er ook vaak toe dat ze als het ware bevrozen. Ze kunnen dan minder instructies en leerstof opnemen en vervolgens blijven hun prestaties achter bij de rest. Hun probleem is tevens dat ze niet goed hulp kunnen vragen aan de leerkracht."

Wanneer 'stil' een probleem is

"Bij een kind met internaliserend gedrag is er een mismatch tussen wie het kind is en wat er door zijn omgeving van hem wordt gevraagd. In het huidige onderwijssysteem is het pad waarop leerlingen moeten lopen vaak vrij smal. Dat is geen probleem voor

de meeste kinderen, maar wel voor kinderen bij wie de ontwikkeling op een andere manier verloopt. Vaak zien we dat de intuïtie van de leerkracht juist is bij het signaleren van internaliserend gedrag. Zij merkt aan een leerling of er wel of geen sprake is van echt contact. Dat maakt ook het onderscheid met introverte, verlegen kinderen. Die krijg je vroeg of wat later altijd wel los. Die zie je op het speelplein op een bepaald moment contact maken met een ander kind, een keer lachen of praten met anderen.

Maar leerlingen met internaliserend gedrag sluiten zich fysiek en mentaal af voor anderen en dat gaat natuurlijk een keer opvallen in de groep. Ze bevrozen stelselmatig als je ze aanspreekt en hun mimiek neemt af."

Therapie

"Vaak komen kinderen (te) laat bij ons in therapie. Dat is niet zo gek, want ook voor de ouders is het lastig om internaliserend gedrag te herkennen. Sowieso moet je weten wat het is, maar stil en wat teruggetrokken gedrag bij een kind vinden niet alle ouders en leerkrachten problematisch. Integendeel, het is ook wel lekker rustig. Maar het probleem is

diepgaand en moeilijk te behandelen. Wat wij doen met onze therapie is een kind zich weer goed te laten voelen met zichzelf en daarna met de omgeving. Dat gebeurt in het eerste gesprek vrijwel altijd in aanwezigheid van een ouder. Dat maakt het iets makkelijker om contact op te bouwen en vertrouwen te winnen. Een kind mag zelf kiezen wat het wil doen bij ons. Dikwijls is dat spelen. Dat is voor ons een mooie gelegenheid om iets samen te doen, een praatje te beginnen en een goed gevoel te ontwikkelen met elkaar. Het kind heeft daarbij de regie. De onderlinge relatie wordt gecontroleerd opgebouwd. In de deeltijdbehandeling komen ze geleidelijk in contact met een paar andere kinderen. Daarnaast geven we creatieve, motorische en psychotherapie. Maar we beginnen altijd met een kind tot rust te

laten komen.

Uiteraard hebben we intensief contact met de ouder(s) en ook met de school. Meestal met de IB'er. Die transfer naar de omgeving waar het kind mee te maken heeft, is heel relevant. Ik geef informatie aan de IB'er en krijg van haar informatie die ze van de leerkracht heeft terug. Dat samenspel is heel belangrijk om vooruitgang te kunnen boeken."

Elk kind in beeld

"De essentie is dat het voor elke leerkracht van groot belang is om elk kind in het vizier te hebben, hoe lastig dat soms ook is. Vaak krijgen de drukere leerlingen de meeste aandacht binnen het klassenmanagement, maar het is goed om bewust de stillere, onopvallende leerlingen ook aan bod te laten komen. Dan signaleer je waarschijnlijk ook eerder problematisch gedrag. En hoe eerder dat gebeurt, hoe beter je als therapeut kunt behandelen. Als een leerkracht geen verbinding kan maken met een kind, moet er meteen een lampje gaan branden. Maar het is een fragiel evenwicht tussen aandacht geven en kinderen laten zijn wie ze zijn. Hoe meer je er bij een kind met internaliserend gedrag bovenop gaat zitten, hoe meer het dichtklapt. Je moet niet te snel resultaat willen hebben. Maar als het signaal duidelijk wordt, is het verstandig om de IB'er in te lichten en samen – ook in gesprek met de ouders – af te wegen of er externe hulp moet worden ingeschakeld. Soms kunnen kleine aanpassingen in de leeromgeving van het kind al grote effecten hebben. Hier kan de IB'er een belangrijke brugfunctie in vervullen, zowel naar de leerkracht als naar de ouders.

Maar alles begint met het hele kind willen zien. Want elk kind is meer dan zijn aandoening. Dat geldt dus ook voor 'stille' leerlingen, die weinig opvallen in de klas." ■

Veerle van den Noortgate is psychotherapeut bij DynamIK in Breda en bij GGZ in Bergen op Zoom. Bij DynamIK behandelt ze ambulante kinderen en gezinnen; bij de GGZ werkt ze op de intensieve deeltijdbehandeling waar kinderen 2 dagen per week komen en 3 dagen naar school gaan.

